

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av studie- och
yrkesvägledningen i kommunal vuxenutbildning i
Västerviks kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning i Västerviks kommun avseende kvaliteten i studie- och yrkesvägledningen i kommunal vuxenutbildning, komvux. I bilaga 1 finns en kort beskrivning av verksamheten.

Granskningens syfte är att granska i vilken utsträckning den individuella studie- och yrkesvägledningen som ges inför val av studier inom komvux ger elever och presumtiva elever förutsättningar att göra väl underbyggda val av studier. Granskningen avgränsas till studie- och yrkesvägledning som ges inför val av studier på grundläggande och gymnasial nivå inom komvux.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning av kvaliteten inom studie- och yrkesvägledningen i komvux utifrån kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se vidare i bilaga 2 för information om vilka områden som ingår i granskningen). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 3 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Västerviks kommun den 21 november 2024. Besöket genomfördes av utredarna Verica Stojanovic och Albin Hultman.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- två gruppintervjuer med elever
- en gruppintervju med personer som har i uppdrag att ge individuell studie- och yrkesvägledning inför val av studier (*hädanefter benämnda som studie- och yrkesvägledare*)
- en intervju med rektor och representant för huvudmannen, samt
- information och dokument som begärts in från huvudmannen.

Innan beslut har fattats har Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket kommunicerats med huvudmannen.

Granskningen omfattar 30 huvudmän. De samlade iakttagelserna från alla huvudmän som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025.

Beslut

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls av Västerviks kommun i följande utsträckning:

Huvudmans och rektors organisering av studie- och yrkesvägledning inför val av studier

Skolinspektionen bedömer att huvudmannen och rektorn *i låg utsträckning* organiserar studie- och yrkesvägledning inför val av studier som utgår från elevernas behov och ger förutsättningar för väl underbyggda val av studier.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Huvudmannen och rektorn behöver utveckla sin styrning och ledning av den individuella studie- och yrkesvägledningen genom att konkretisera de nationella målen, tydliggöra prioriteringar och förväntningar samt följa upp kvalitet i den individuella studie- och yrkesvägledningen.

Arbetet med studie- och yrkesvägledning för att ge elever förutsättningar att göra väl underbyggda val av studier

Skolinspektionen bedömer att studie- och yrkesvägledningen *i hög utsträckning* arbetar för att ge elever och presumtiva elever förutsättningar att göra väl underbyggda val av studier.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 22 augusti 2025 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån det identifierade utvecklingsområdet och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redovisningen skickas via e-post, till dokument.goteborg@skolinspektionen.se eller per post till Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr SI 2024:493) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Sammanfattande bedömning

Skolinspektionen bedömer följande:

Skolinspektionen bedömer att huvudmannen och rektorerna i *låg utsträckning* organiserar studie- och yrkesvägledning inför val av studier som utgår från elevernas behov och ger förutsättningar för väl underbyggda val av studier. Skolinspektionens granskning visar att huvudmannen och rektorn till viss del planerar, dimensionerar, organiserar och utformar den individuella studie- och yrkesvägledningen utifrån elevers och presumtiva elevers behov av studie- och yrkesvägledning men att det inte finns någon sammantagen bild av vilka behov av studie- och yrkesvägledning som finns. Dessutom saknar huvudmannen och rektorerna en tydlig styrning och ledning av den individuella studie- och yrkesvägledningen eftersom det inte finns konkretiseringar av de nationella målen, tydliggjorda förväntningar på personalen samt en uppföljning som kan visa med vilken kvalitet som den individuella studie- och yrkesvägledningen bedrivs. Granskningen visar dock att huvudmannen och rektorn följer upp studie- och yrkesvägledarnas kompetens och att de ger förutsättningar för att öka studie- och yrkesvägledarnas kunskaper inom områden av vikt för den individuella studie- och yrkesvägledningen. Huvudmannen och rektorerna arbetar också för att information om möjligheten till studie- och yrkesvägledning ska utformas på olika sätt för att nå den heterogena målgruppen, men kan anpassa informationen ytterligare utifrån ökad kunskap om vem som tar del av studie- och yrkesvägledningen.

Skolinspektionen bedömer att studie- och yrkesvägledningen i *hög utsträckning* arbetar för att ge elever och presumtiva elever förutsättningar att göra väl underbyggda val av studier.

Skolinspektionens granskning visar att det i den individuella studie- och yrkesvägledningen finns strategier och arbetssätt för att ta reda på olika elevers behov och förutsättningar för att kunna göra väl underbyggda val av studier samt för att elever ska stärka sin kännedom om och sin självkännedom i relation till olika utbildningsalternativ inom komvux och arbetsmarknadens behov och kvalifikationskrav. Granskningen visar likaså att det finns strategier och arbetssätt för att i den individuella studie- och yrkesvägledningen kunna utmana elever kring deras studie- och yrkesval så att de inte ska begränsas av sina

föreställningar kring kön eller av social och kulturell bakgrund. Det finns även strategier och arbetssätt för att stödja och stärka elever att formulera konkreta och uppnåeliga mål med sina studier samt planer och strategier att nå dit.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Huvudmans och rektors organisering av studie- och yrkesvägledning inför val av studier

Inom detta område granskas hur huvudmannen och rektorn organiserar och utformar den individuella studie- och yrkesvägledningen så att den kan svara mot behoven hos en heterogen målgrupp. Området innefattar hur huvudmannen och rektorn planerar och dimensionerar den individuella studie- och yrkesvägledningen utifrån kunskap om elevernas behov samt hur huvudmannen och rektorn styr och leder den individuella studie- och yrkesvägledningen. Vidare omfattar området vilka förutsättningar som ges för att de som arbetar med att ge individuell studie- och yrkesvägledning ska ha ändamålsenlig och aktuell kompetens. Inom området granskas också utformning av informationen om möjligheten till studie- och yrkesvägledning.

Den individuella studie- och yrkesvägledningen planeras och dimensioneras till viss del utifrån elevernas behov

Skolinspektionens granskning visar att huvudmannen och rektorn till viss del planerar, dimensionerar, organiserar och utformar den individuella studie- och yrkesvägledningen utifrån elevers och presumtiva elevers behov av studie- och yrkesvägledning men att det inte finns någon sammantagen bild av vilka behov av studie- och yrkesvägledning som finns. I intervjun med rektorn för komvux och huvudmannens representant framkommer att planeringen och dimensioneringen av den individuella studie- och yrkesvägledningen utgår från den efterfrågan som finns. Flera faktorer tas i beaktande enligt rektor och representanten för huvudmannen. De följer exempelvis upp frekvensen av och antalet bokade studie- och yrkesvägledarsamtal för att se om tiderna räcker till. Rektorn berättar att det inte finns någon enkät eller liknande för att kartlägga behovet men att de får input om hur behoven av individuell studie- och yrkesvägledning ser ut via olika externa aktörer, så som forum för samverkan mellan studie- och yrkesvägledare respektive rektorer, kontakter med kommunens arbetsmarknadsenhet, kommunens enhet för försörjningsstöd, Arbetsförmedlingen samt branschforum. Vidare får komvux också en lägesbild från samverkan med gymnasieskolan gällande elever som kan tänkas ansöka till komvux och således är i behov av

individuell studie- och yrkesvägledning. Det finns också en utbildningskoordinator som är aktiv i att ha kontakter med branscher och föra med sig information om arbetsmarknadens behov gällande individuell studie- och yrkesvägledning. Genom sådana kontakter får verksamheten enligt rektorn en bild och en uppfattning av hur många potentiella besökare som finns vilket kan relateras verksamhetens förutsättningar. Det framgår dock vidare att det, utöver ovan nämnda, inte genomförs någon mer övergripande kartläggning eller analys av vilken typ av elever som tar del av den individuella studie- och yrkesvägledningen. Rektorn uppger att det handlar det om en fingertoppskänsla och om att känna av. Enligt rektorn kan behovet även variera internt beroende på antal elever som läser vid ett givet tillfälle och arbete har genomförts för att separera enklare frågor från mer riktad individuell studie- och yrkesvägledning. Rektorn uppger att de tycker att de kan möta de behov som finns i kommunen gällande individuell studie- och yrkesvägledning. Bemanningen med två heltidstjänster avseende studie- och yrkesvägledare har varit densamma sedan rektorn tillträdde och verksamheten styrs genom en rambudget för hela komvux. Rektorn berättar att det utgör en fördel i och med att det går att styra om resurser vid behov. Vidare utgör den samverkan som finns med Hultsfred och Vimmerby en möjlighet att samordna och stötta varandra vid behov. Av intervjun med huvudmannens representant och rektorn framkommer att organiseringen och utformningen av den individuella studie- och yrkesvägledningen är dynamisk och föränderlig för att på bästa sätt kunna möta elevers och presumtiva elevers behov och det finns enligt rektorn möjlighet att styra om resurser internt beroende på aktuella elevers behov vid ett givet tillfälle. Som exempel nämner rektorn att det tidigare funnits möjlighet till drop-in, men då det uppmärksammades att frågorna som ställdes under dessa tider var av enklare karaktär, beslutades att minska tiderna för drop-in och i stället fördela hanteringen av den typen av frågor till reception och administration. Av intervju med studie- och yrkesvägledarna framkommer att de nu utför mer individuell studie- och yrkesvägledning. Nuvarande system uppskattas mer av eleverna och de är mer förberedda när de kommer till samtalen, berättar studie- och yrkesvägledarna. Studie- och yrkesvägledningen finns tillgänglig för såväl fysiska samtal som via telefon och digitala kanaler. Enligt rektorn befinner sig studie- och yrkesvägledarna också i verksamheten på förutbestämda tider för att eleverna ska kunna besöka dem med frågor, och det finns akuttider som studie- och yrkesvägledarna kan använda i de fall behovet finns. Eleverna uppger att de alltid får svar av studie- och yrkesvägledarna men att det i dagsläget kan ta upp mot fyra veckor innan det går att få ett inbokat samtal. Enligt rektorn är det inte vanligt med så lång väntetid, men under antagningsperioder kan trycket vara högre. Det finns enligt rektorn minst tre bokningsbara tider hos studie- och yrkesvägledarna varje dag.

Det saknas en tydlig styrning och ledning av den individuella studie- och yrkesvägledningen

Skolinspektionens granskning visar att huvudmannen och rektorn saknar en tydlig styrning och ledning av den individuella studie- och yrkesvägledningen eftersom det inte finns konkretiseringar av de nationella målen, tydliggjorda förväntningar på personalen samt en uppföljning som kan visa med vilken kvalitet som den individuella studie- och yrkesvägledningen bedrivs. I den från huvudmannen inskickade informationen inför granskningen och intervjun med huvudmannens representant och rektorn framkommer att de nationella målen för studie- och yrkesvägledningen diskuteras men att de mål vuxenutbildningen arbetar efter utgår från prioriterade inriktningsområden i Västerviks kommuns budget samt barn- och utbildningsnämndens detaljbudget och verksamhetsplan för 2024. Prioriteringarna som finns är exempelvis arbetet med förbättring av nyttjandet av möjligheter som digitaliseringen ger (exempelvis ett välfungerande digitalt bokningssystem för vägledning), mål som ger förutsättningar för ett hållbart medarbetarskap (exempelvis att förbättra gemensamma möten i komvux konferensplaner och skapa tydlig struktur i komvux sidor på intranätet) och mål för arbetet med helhetssyn på lärande och hälsa (exempelvis att under 2024 genomföra Skolverkets moduler "Studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar" tillsammans med personalen). Av intervjun framkommer att det finns en arbetsfördelning som studie- och yrkesvägledarna själva kommit överens om, där den ena studie- och yrkesvägledaren har ett större ansvar för komvux i svenska för invandrare (sfi). Även ansvaret för yrkesutbildningarna har delats upp mellan de två studie- och yrkesvägledarna för att förenkla arbetet och rektorn uppger att personalen ska ha examen som studie- och yrkesvägledare. Det finns utöver detta inga tydliggjorda förväntningar på studie- och yrkesvägledningen i arbetet. Studie- och yrkesvägledarna uppger att det saknas en fastslagen arbetsbeskrivning och att utgångspunkten i deras arbete i stället är de olika etiska riktlinjer som finns kopplade till professionen, som att sätta elever i centrum. Det finns också ett årshjul som arbetats fram för studie- och yrkesvägledningen som innefattar olika aktiviteter, men den utgör inte någon arbetsbeskrivning. Av informationsinhämtningen framkommer att den individuella studie- och yrkesvägledningen följs upp av studie- och yrkesvägledarna genom att de vid vägledningssamtalen följer upp tidigare samtal gällande enskilda elevärenden, men det framkommer inte av granskningen att det i dagsläget genomförs några uppföljningar som kan visa på med vilken kvalitet den individuella studie- och yrkesvägledningen bedrivs. Rektorn har också veckovisa avstämningar med studie- och yrkesvägledarna där utvecklingsfrågor, arbetsbelastning och kompetensfrågor diskuteras. Det har skett att frågor ställts till elever om de har fått rätt information inför val av kurs, men detta är inget som sker

konsekvent. Tidigare har även enkäter använts, men det var låg svarsfrekvens på dessa, vilket enligt rektorn gjorde det till ett trubbigt instrument. Uppföljning har även gjorts rörande avbrott i studier och det har inte framkommit att studie- och yrkesvägledningen varit en faktor. Uppföljning av avbrott sker även för de kurser som ges via en extern utbildningsanordnare och där frågas eleverna om anledningen till sitt avbrott. Vid uppföljningen har det i enskilda fall framkommit att elever upplevt att det inte fått korrekt information om en utbildning vilket sedan följts upp av rektorn.

Det finns förutsättningar för att studie- och yrkesvägledare ska ha ändamålsenlig och aktuell kompetens

Skolinspektionens granskning visar att huvudmannen och rektorn följer upp studie- och yrkesvägledarnas kompetens och att de ger förutsättningar för att öka studie- och yrkesvägledarnas kunskaper inom områden av vikt för den individuella studie- och yrkesvägledningen. Rektorn och studie- och yrkesvägledarna uppger i intervjuerna att rektorn genom individuella medarbetarsamtal och veckovisa avstämningar följer upp behoven av kompetensutveckling. Studie- och yrkesvägledarna uppger att de har goda förutsättningar för kompetensutveckling, både styrt från ledningen och på eget initiativ. Studie- och yrkesvägledarna deltar i insatser som vägledarkalendariet fyra gånger per år och vid träffar för Sveriges vägledarförening en gång per år. Det finns även en samverkan med närliggande kommuner där studie- och yrkesvägledarna från deltagande kommuner träffas digitalt veckovis och fysiskt en gång per termin. Vid dessa möten diskuteras såväl praktiska frågor som frågor relaterade till arbetssätt och strategier kopplade till uppdraget, som exempelvis samtalsmetoder. Tillika deltar studie- och yrkesvägledarna i vägledningsprojekt i Kalmar län med fokus på kartläggning och validering. De tar även del av material från Skolverket, som webinarier och föreläsningar rörande komvux. Studie- och yrkesvägledarna har också genomfört Skolverkets moduler "Studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar" under våren 2024. Studie- och yrkesvägledarna ger vidare exempel på när de deltagit i insatser för att de ska ha kunskap om regelverk och förändringar som påverkar utbildningssystemet i stort och inom komvux, så som föreläsningar gällande kommande reformer om ämnesplaner anpassade för ämnesbetyg i gymnasial utbildning, och hur de påverkar studie- och yrkesvägledningen. När det gäller frågor kopplade till hur kön, social eller kulturell bakgrund kan påverka elevers val uppger studie- och yrkesvägledarna att de exempelvis har genomfört studiebesök hos Kriminalvården och deltagit i frivillningsmässan. Vidare tas dessa frågor också upp i vägledarkalendariet och exempelvis har frågor gällande interkulturellt samarbete och hur kön påverkar elevers behov av studie- och yrkesvägledning varit en del. Kompetenshøjande insatser inom

arbetsmarknadens behov och kvalifikationskrav har också berörts inom exempelvis vägledarkalendariet. Likaså träffar studie- och yrkesvägledarna arbetsmarknadsenheten i kommunen och Arbetsförmedlingen och får löpande input kring arbetsmarknadens behov och kvalifikationskrav. Via utbildningskoordinatören får studie- och yrkesvägledarna också information om arbetsmarknadens behov och kvalifikationskrav och studie- och yrkesvägledarna har veckovisa möten med administrationen och koordinatören där frågor kopplade till branschråd, arbetsmarknaden och liknande tas upp och relateras till komvux uppdrag.

Utformningen av information om möjligheten till studie- och yrkesvägledning kan anpassas mer till olika elevers behov

Granskningen visar att huvudmannen och rektorn arbetar för att information om möjligheten till studie- och yrkesvägledning ska utformas på olika sätt för att nå den heterogena gruppen, men att de kan anpassa informationen ytterligare med ökad kunskap om vem som tar del av studie- och yrkesvägledningen. Av intervjun med huvudmannens representant och rektorn och av inkommen dokumentation framkommer att information om möjligheten till individuell studie- och yrkesvägledning ges på flera olika sätt utifrån de behov de ser. Informationen ges dels via kommunens och komvux hemsidor, genom annonsering i tidningar vid start av nya utbildningar och via sociala medier. Information ges även genom informationsskärmar i verksamhetens lokaler, på bibliotek, simhallen och på kommunens arbetsmarknadsenhet. Likaså sprids informationen genom Arbetsförmedlingen och externa aktörer. Vidare delges informationen om studie- och yrkesvägledning via jobbmässor och öppet hus i verksamheten samt vid telefonkontakt med komvux expedition. Genom ett samarbete med de närliggande kommunerna sprids också information. Studie- och yrkesvägledarna besöker även kommunens arbetsmarknadsenhet för att sprida information till målgruppen. Rektorn berättar att information går ut brett och att hen upplever att de når alla grupper som behövs. Hen berättar att utrikes födda skulle kunna vara en svårare målgrupp att nå men hen upplever att det finns forum för att sprida information, exempelvis genom Arbetsförmedlingen eller via företag. Det finns även informationsspridning genom rullande skyltar på stan, bibliotek med mera, för att nå de invånare som inte har tillgång till digitala kanaler. Av intervjun med rektorn framkommer att det finns ett jämställdhetsperspektiv vid utformningen av informationen i form av att när material tas fram arbetar de i kommunen med att både män och kvinnor ska synas. Likaså kan elevers berättelser inkluderas i marknadsföringen för att visa på så väl framgångshistorier som mångfald. Av intervju med rektorn framkommer att utbildningskoordinatören som är en av de som arbetar med marknadsföringen tänker aktivt kring sådana frågor i framtagandet av materialet. Dock genomförs inte heller detta arbete utifrån någon mer

övergripande kartläggning eller analys av vilken typ av elever som tar del respektive inte tar del av den individuella studie- och yrkesvägledningen. Studie- och yrkesvägledarna som är med i utformandet av informationen som finns på exempelvis hemsidan uppger att den kanske borde ses över igen för att även omfatta mer beskrivande information om vad studie- och yrkesvägledning innebär. Eleverna uppger att de har fått information om studie- och yrkesvägledningen från olika källor som familjemedlemmar och vänner som studerat på komvux, vid besök i verksamheten, via komvux studie- och yrkesvägledare som besökt gymnasieskolan eller via insatser på Arbetsförmedlingen.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Huvudmannen och rektorn behöver utveckla sin styrning och ledning av den individuella studie- och yrkesvägledningen genom att konkretisera de nationella målen, tydliggöra prioriteringar och förväntningar samt följa upp kvaliteten i den individuella studie- och yrkesvägledningen.

Av Skolinspektionens granskning framkommer att huvudmannen och rektorn saknar en tydlig styrning och ledning av den individuella studie- och yrkesvägledningen. Det saknas konkretiseringar av de nationella målen och tydliggjorda förväntningar på personal som arbetar med den individuella studie- och yrkesvägledningen. Det genomförs inte heller någon uppföljning som kan visa med vilken kvalitet den individuella studie- och yrkesvägledningen bedrivs.

Enligt skollagen ska varje huvudman inom skolväsendet på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera och följa upp och utveckla utbildningen, analysera orsakerna till uppföljningens resultat och utifrån analysen genomföra insatser i syfte att utveckla utbildningen. Sådan planering, uppföljning, analys och utveckling av utbildningen ska genomföras även på skolenhetsnivå. Rektorn ansvarar för att kvalitetsarbetet på enheten genomförs. Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet ska vara att de mål som finns för utbildningen i skollagen och andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.¹ I Skolverkets allmänna råd står att huvudmannen bör konkretisera vad de nationella målen för studie- och yrkesvägledningen innebär för den egna verksamheten. Vidare står det att rektorn bör se till att det finns rutiner och metoder för att planera, utvärdera och utveckla studie- och yrkesvägledningen så att den tillgodoser elevernas behov av vägledning och tydliggöra hur ansvaret för studie- och yrkesvägledningen är fördelat mellan studie- och yrkesvägledare, lärare och övrig personal samt formerna för samarbetet mellan dem.² Av kommentarerna till de allmänna råden framgår att huvudmannen behöver analysera behoven, sätta upp mål och planera för studie- och yrkesvägledningen för att säkerställa att elevernas behov av studie- och yrkesvägledning kan tillgodoses. Vidare framgår att kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen är beroende av hur huvudmannen och rektorn

¹ 4 kap. 3–5 §§ skollagen

² Skolverket allmänna råd (SKOLFS 2013:180) om arbete med studie- och yrkesvägledning

prioriterar och organiserar verksamheten. Utgångspunkten när studie- och yrkesvägledningen organiseras och leds är elevernas behov av vägledning. För att säkerställa att eleverna får den studie- och yrkesvägledning som de har behov av behöver rektorn göra en tydlig arbetsfördelning där det framgår vem som ansvarar för särskilda insatser och formerna för samverkan kring frågor som rör studie- och yrkesvägledning.³

Skolinspektionen rekommenderar därför att huvudmannen och rektorn utvecklar sin styrning och ledning av den individuella studie- och yrkesvägledningen, genom att konkretisera de nationella målen, tydliggöra prioriteringar och förväntningar på personalen samt följa upp kvalitet i den individuella studie- och yrkesvägledningen. När det finns konkretiserade mål och prioriteringar för den egna verksamheten samt tydliggjorda förväntningar finns förutsättningar för att studie- och yrkesvägledningen ska kunna ge elever den studie- och yrkesvägledning de är i behov av. Huvudmannen och rektorn kan genom en tydlig styrning och ledning samt uppföljning få en grund för arbetet med den individuella studie- och yrkesvägledningen och genom detta arbete säkerställa att eleverna får möjlighet till den studie- och yrkesvägledning som de behöver.

³ Skolverkets allmänna råd med kommentarer Arbeta med studie- och yrkesvägledning, s. 15–18

Arbetet med studie- och yrkesvägledning för att ge elever förutsättningar att göra väl underbyggda val av studier

Inom detta område granskas hur arbetet med den individuella studie- och yrkesvägledningen kan ge elever och presumtiva elever förutsättningar för att göra väl underbyggda val av studier. Området innefattar hur de som arbetar med att ge individuell studie- och yrkesvägledning tar reda på elevers behov och förutsättningar att göra väl underbyggda val av studier samt ger eleverna kännedom om och stärker elevernas självkännedom i relation till olika utbildningsalternativ och arbetsmarknadens behov och kvalifikationskrav. Vidare innefattar området hur de som arbetar med att ge individuell studie- och yrkesvägledning arbetar för att utmana elever kring deras studie- och yrkesval så att de inte ska begränsas av föreställningar kring kön, social eller kulturell bakgrund. Området omfattar också hur de som arbetar med den individuella studie- och yrkesvägledningen arbetar för att stödja och stärka elever att formulera mål samt planer och strategier för att nå dit.

Det finns strategier och arbetssätt för att ta reda på elevers behov och förutsättningar för att göra väl underbyggda val

Granskningen visar att det finns strategier och arbetssätt i den individuella studie- och yrkesvägledningen som kan användas för att ta reda på elevers behov och förutsättningar för att kunna göra väl underbyggda val av studier, och som kan anpassas till olika elevers situation. Studie- och yrkesvägledarna uppger i intervjun att de arbetar mot alla invånare i kommunen och att det tidigare fanns en studie- och yrkesvägledare vid det närbelägna campuset för högre studier, men att denne inte längre finns kvar vilket föranlett att fler söker sig till de intervjuade studie- och yrkesvägledarna för att prata om högre studier. Andra exempel på målgrupper som kan ta kontakt innefattar personer inom insatser via Arbetsförmedlingen, personer som omfattas av det kommunala aktivitetsansvaret eller med koppling till arbetsmarknadsenheten. Bokningarna till studie- och yrkesvägledarna sker via ett digitalt bokningssystem. I intervjun med studie- och yrkesvägledarna framkommer att de i den individuella studie- och yrkesvägledningen utgår från "etappmodellen" vilket innebär att skapa en positiv kontakt och atmosfär som inledning för att därefter rama in olika faktorer som tid, vem studie- och yrkesvägledaren är och vad hen kan stötta eleven med i samtalet för att sedan låta eleven berätta varför hen har bokat en tid. Därefter kan samtalet ta olika vägar då en del elever vet vad de vill och andra inte har någon plan alls. I dialogen försöker studie- och yrkesvägledarna att hitta behov hos eleven. I de fall elever inte vet alls vad de kan tänka sig att studera mot eller

arbete med kan det underlätta att rita på en tavla och skriva om elevens intressen, drömmar och livssituation kopplad till arbete och familj. På så sätt byggs bilden vidare för att visualisera elevens behov och förutsättningar. Båda studie- och yrkesvägledarna gör på liknande sätt avseende detta och berättar att det handlar om att hitta eleven som person och vad den behöver och vill framåt. Studie- och yrkesvägledarna berättar att det kan vara svårt att komma fram till elevers behov vid ett första samtal och att de därför arbetar i etapper och med att känna av samtalet så att det inte blir en risk för att de överinformerar eller hamnar för långt från området. En av de intervjuade studie- och yrkesvägledarna berättar att hen exempelvis nyligen träffat en presumtiv elev som hänvisats till samtal men som inte egentligen hade en vilja till det. Då blev samtalet kort och mötet handlade om att skapa en positiv atmosfär och bygga en relation för att ha något att bygga vidare på senare i arbetet med att identifiera personens behov. Studie- och yrkesvägledarna berättar vidare att de använder olika sätt för att illustrera för eleverna som exempelvis genom att rita på tavlan hur lång tid olika vägar tar och i diskussionen kring det vägs faktorer som familj och jobb in. Om eleven redan har bestämda tankar kan studie- och yrkesvägledarna också fråga om anledningen i syfte att få reda på hur eleven tänkt kring sina val och vad de känner till i form av alternativ. Grundläggande i arbetet är det öppna samtalet med öppna frågor och studie- och yrkesvägledarna berättar att de arbetar med att spegla och sammanfatta i dialogen med eleven. De återkopplar vad eleven sagt och sammanfattar det i en mening för att säkerställa att eleven har uppfattat korrekt. Studie- och yrkesvägledarna berättar att det är viktigt att eleven också sätter ord på sina egna tankar för att själva få fatt i vad de vill. I de fall samtalet innefattar att studie- och yrkesvägledarna skriver på tavlan för att illustrera uppmuntras eleverna till att ta bilder på vad som antecknats för att spara och reflektera kring. Studie- och yrkesvägledarna berättar att det händer att de sammanfattar samtalen och att eleverna även kan få uppgifter att göra till nästa tillfälle och att de får med sig länkar till webbsidor. Eleverna kan få göra tester på egen hand mellan samtal och på så sätt minska ner alternativen så att diskussionen kan tas vid under ett senare tillfälle. Studie- och yrkesvägledarna berättar att det är viktigt att eleverna känner att de äger sitt val. Samtidigt behöver vissa, som exempelvis nyanlända elever, mer information för att kunna komma vidare och exempelvis validera tidigare universitetsexamen via Universitetshögskolerådet (UHR). Då får eleverna läsa på om hur det går till. Studie- och yrkesvägledarna för anteckningar och eleverna kan genom att logga in på elevens sida se vad som skrivits och sagts vid tidigare möten och hur deras planering förändrats. Detta underlättar för studie- och yrkesvägledarna eftersom de då kan ta över varandras elever, men också för eleverna som kan hålla sig uppdaterade. Det går även att ladda upp dokument på elevens sida så att de kan se exempelvis en hel

examensplanering. Rektorn uppger att hen har diskuterat med studie- och yrkesvägledarna kring vad samtalen ska omfatta och att hen vet att studie- och yrkesvägledarna har olika frågeställningar, kartläggningsmaterial och arbetssätt som de använder och nämner som exempel de arbetssätt som beskrivits ovan. Rektorn berättar också att det finns en specialpedagog som finns tillgänglig i verksamheten som stöttar studie- och yrkesvägledarna i arbetet med att identifiera behov av individuell studie- och yrkesvägledning exempelvis genom gemensamma samtal med elever. Arbetssättet har funnits en tid och uppföljning visar att den fungerar väl. Samtliga intervjuade elever berättar att studie- och yrkesvägledarna i de inledande samtalen försökt lära känna dem och att de fått prata om sina erfarenheter, studiebakgrunder och intressen.

Det finns strategier och arbetssätt för att stärka elevers kännedom och självkännedom om utbildningsalternativ och arbetsmarknad

Granskningen visar att det finns strategier och arbetssätt i den individuella studie- och yrkesvägledningen för att elever, utifrån sin situation, ska stärka både sin kännedom om och sin självkännedom i relation till olika utbildningsalternativ inom komvux. Exempelvis beskriver studie- och yrkesvägledarna att de diskuterar vilket innehåll som finns att ta del av inom komvux och hur studier kan genomföras på olika sätt. Studie- och yrkesvägledarna berättar att de även tar elevens behov i beaktande i arbetet. I de flesta fall utgår de ifrån elevens ursprungliga tankar och frågeställningar för att sedan undersöka om det finns hinder i relation till dem. Enligt studie- och yrkesvägledarna är det viktigt att påvisa praktiska och faktiska förutsättningar så att eleven har en korrekt bild av verkligheten den kommer att möta. Studie- och yrkesvägledarna säger att de även möter elever som sätter väldigt höga mål genom att tydligt informera om de krav och den konkurrens som finns. Detta för att eleven ska få insikt i att den kommer att behöva jobba hårt och nå höga betyg för att kunna nå sina mål. Studie- och yrkesvägledarna tar även upp alternativa vägar, yrken och utbildningar inom samma område och tittar tillsammans med eleverna på exempelvis antagningsstatistik. Studie- och yrkesvägledarna berättar att det i sådana fall är viktigt att verkligen säkerställa att eleven förstått informationen. Även eleverna beskriver i intervjuer att de fått information och möjlighet att reflektera kring olika utbildningsalternativ i relation till sin egen situation. De har även fått information om studietakt, distansstudier och hur uppläggen kring det fungerar. De har fått information om utbildningar som finns, vad som erbjuds på plats och vad som finns att läsa på distans eller i andra kommuner. Eleverna berättar att det är tydligt för dem att de ska kontakta studie- och yrkesvägledarna ifall något inträffar som kan påverka deras möjligheter att studera så att de kan gå ned i takt eller diskutera andra möjligheter. En elev säger att hen ser det som att elever och studie- och

yrkesvägledarna kan gå hand i hand till dess att studierna är slutförda. En annan elev berättar att hen ser det som studie- och yrkesvägledarens roll att få eleverna att fundera på olika val. En av eleverna berättar att hen tillsammans med studie- och yrkesvägledare har gått igenom poäng och kurser som behövs för att eleven ska komma vidare till högre utbildning och om hur det fungerar med högskoleprovet. Enligt eleverna använder studie- och yrkesvägledarna olika sätt för att illustrera för eleverna som att rita på tavlan hur lång tid olika alternativ tar och i diskussionen kring det får eleverna reflektera kring sina val i förhållande till faktorer som familj och jobb.

Vidare visar granskningen att det finns strategier och arbetssätt i den individuella studie- och yrkesvägledningen för att elever, utifrån sin situation, ska stärka både sin kännedom om och sin självkännedom i relation till arbetsmarknadens behov och kvalifikationskrav. Detta kan ske på olika sätt, exempelvis genom att visa eleverna hemsidor med prognoser för olika yrkesval. Huruvida dessa används är beroende på var i samtalet studie- och yrkesvägledaren är med eleven i fråga. Alla elever har inte ännu tänkt kring yrkesval utan måste först tänka på delmålen, berättar studie- och yrkesvägledarna. Hemsidor med information och personlighetstester som kan ge uppslag rörande yrkesval används också. I arbetet beaktas den information som redan finns rörande elevens förutsättningar kopplade till exempelvis möjligheten att omlokalisera för arbete. Studie- och yrkesvägledarna berättar också att de arbetar med att balansera information om olika alternativ med att eleverna ska öka sin självkännedom om valen genom en stegvis process under flera samtal där de ger information genom att koppla valen till exempelvis utmaningar som eleven kan stöta på. Studie- och yrkesvägledarna säger att detta är en process som kräver tid eftersom eleverna behöver ha möjlighet till reflektion. Eleverna berättar i intervjuerna att de har pratat med studie- och yrkesvägledare om att det finns behov av arbetskraft inom exempelvis industrin utifrån pensionsavgångar och liknande. Eleverna har fått titta på statistik över arbetsmarknadens behov och löner för olika yrken. Eleverna berättar att de upplever att studie- och yrkesvägledarna har god kunskap om detta. Det finns även mässor som eleverna på uppmaning av studie- och yrkesvägledarna kan besöka där arbetsgivare själva kan berätta hur det ligger till och de som kommer till dessa mässor är arbetsgivare inom de yrkeskategorier där det behövs arbetskraft. En elev som tidigare arbetat inom vården berättar att hen först tänkt att studera till undersköterska men att studie- och yrkesvägledaren vidgade elevens tankar och fokus föll i stället på en utbildning inom en annan bransch. En annan elev berättar om att hen först tänkt sig att studera mot lastbilschaufför men att hen senare kommit till insikt att hens personliga situation skulle innebära en begränsning i yrket. Studie- och yrkesvägledaren berättade i detta fall kring

vad som gällde och stöttade eleven genom att lyfta fram alternativa inriktningar, berättar eleven.

Det finns arbetssätt och strategier för att utmana elevers föreställningar kring kön samt social eller kulturell bakgrund

Granskningen visar att det finns strategier och arbetssätt i den individuella studie- och yrkesvägledningen för att kunna utmana elever kring deras studie- och yrkesval så att de inte ska begränsas av sina föreställningar kring kön eller av social och kulturell bakgrund. I intervjun med studie- och yrkesvägledarna berättar de att det först och främst handlar om hur de bemöter elever och utgår ifrån individen framför sig samtidigt som de inte påverkar eleven på ett överdrivet och synligt sätt. Det inledande arbetssättet är att fråga elever varför de vill just vad de vill. Svaren kan då exempelvis vara att en kvinnlig elev vill ta hand om barn för att hen har gjort det tidigare. Utifrån den informationen kan studie- och yrkesvägledaren sedan bredda diskussionen, lyfta alternativa förslag och prata om det. Det handlar enligt studie- och yrkesvägledarna om att lägga fram fakta, motivera och ställa utmanade frågor då kunskapen om vad som finns i form av alternativ och möjligheter kan saknas hos eleven. Studie- och yrkesvägledarna berättar vidare att de även kan utmana genom att visa upp information på datorer om exempelvis industri- och snickeriutbildningar för kvinnliga elever och visa på vad det faktiskt innebär att arbeta inom en modern industri. Om en elev inte studerat på länge eller exempelvis har läs- och skrivsvårigheter kan det vara en stor del motivationsarbete och att påtala långsiktigheten som utgör arbetet och studie- och yrkesvägledarna betonar att de vid sådana tillfällen måste tänka att det krävs många samtal för att stötta eleven. I ett omvänt läge där en elev kanske satsar på högre studier och studie- och yrkesvägledaren kan ana att det inte beror helt på elevens egen vilja frågar studie- och yrkesvägledarna om varför eleven vill välja det den gör, visar på bredden av alternativ och ställer frågor om eleven vet vad det innebär att exempelvis arbeta som läkare. För elever som är äldre och kan vara tveksamma till om det är värt för dem att studera kan studie- och yrkesvägledarna rita upp en livslinje för att illustrera hur lång tid den sökande faktiskt har kvar på arbetsmarknaden, vilket kan leda till att eleverna finner motivation. Det kan även finnas kulturkrockar där elever upplever att de förlorat kunskap och får börja om och då får man diskutera kring det. En av studie- och yrkesvägledarna berättar om ett exempel då en elev med en funktionsnedsättning hade ambitioner till högre studier och fick följa med på ett studiebesök vid det lokala campuset för att få tydligare insikt i vilka krav det innebär. Studie- och yrkesvägledarna kan också använda sig själva som exempel för att visa att det inte är för sent att studera och för att prata om det livslånga lärandet. I det ingår även att diskutera med eleverna om hur arbetsmarknaden förändras och att man kan behöva anpassa sig. Eleverna berättar att de inte har upplevt några begränsningar och att de diskussioner de haft med studie- och

yrkesvägledarna har varit öppna. En elev uppger i intervjun att hen länge hade skjutit på studierna och att ålder också kan vara en sådan sak som påverkar hur hen upplevde sina möjligheter, men att studie- och yrkesvägledaren utmanade, peppade och påtalade att det aldrig är för sent att studera.

Det finns strategier och arbetssätt för att formulera mål med studier utifrån olika elevers situation

Skolinspektionens granskning visar att det i den individuella studie- och yrkesvägledningen finns strategier och arbetssätt som kan anpassas efter olika elevers situation för att stödja och stärka elever att formulera konkreta och uppnåeliga mål med sina studier samt planer och strategier att nå dit. Enligt studie- och yrkesvägledarna utgår arbetet med att formulera mål och delmål från det initiala kartlägningsarbetet med eleven och de beskriver att de arbetar på olika sätt med elever utifrån deras individuella behov och erfarenheter. De beskriver att de tittar på så väl långsiktiga mål som delmål, särskilt för de elever som har en längre studieresa framför sig. En strategi studie- och yrkesvägledarna har är att tillsammans med elever urskilja mål som hjälper dem att lyckas. Enligt studie- och yrkesvägledarna kan det bli mer motiverande att studera om elever lyckas uppnå delmål. Studie- och yrkesvägledarna kan exempelvis rita upp en livslinje för att illustrera att eleven har lång tid kvar i arbetslivet. Målen i sig kan ändras och studie- och yrkesvägledarna berättar att de därför uppmuntrar till att eleverna ska boka in möten för samtal med regelbundenhet då tankar och idéer kan komma när saker händer i livet. Ibland är målen i elevens studieplan framtagna tillsammans med studie- och yrkesvägledarna och ibland av eleven själv, men studie- och yrkesvägledarna tittar alltid igenom studieplanen för att helheten ska bli rätt. Eleverna uppger att det i deras studieplaner framgår mål, både kortsiktigt och långsiktigt, och att den uppdateras vartefter. Enligt eleverna har studie- och yrkesvägledarna varit ett stöd för dem i arbetet med att formulera mål och delmål med studierna. De berättar att de tillsammans med studie- och yrkesvägledarna, utifrån sin egen situation, kunnat planera för sina studier och ger exempel på olika situationer där detta skett. Exempelvis berättar en elev att hen och studie- och yrkesvägledaren har pratat öppet och att eleven inte själv är helt säker på det långsiktiga målet.

I stället pratar hen med studie- och yrkesvägledaren om de kortsiktiga målen som måste uppnås innan andra beslut kan fattas. En annan elev berättar att hen har diskuterat flera olika möjliga mål och att elevens tankar kring vad hen vill göra har utvecklats under tiden.

Skolinspektionen har inte identifierat något utvecklingsområde inom bedömningsområdet.

På Skolinspektionens vägnar

X Kaiwan Adl Zarabi

Kaiwan Adl Zarabi
Beslutsfattare
Signerat av: Kaiwan Adl Zarabi

X Verica Stojanovic

Verica Stojanovic
Föredragande
Signerat av: Verica Stojanovic

I handläggningen av ärendet har även utredare Albin Hultman deltagit.

Bilagor

Bilaga 1: Kort beskrivning av verksamheten

I de utbildningar som Västerviks kommun är huvudman för studerar totalt 297 elever inom komvux på gymnasial nivå och 45 elever inom komvux på grundläggande nivå. Totalt finns två personer som har i uppdrag att ge elever individuell studie- och yrkesvägledning inför val av studier. De två studie- och yrkesvägledarna genomför båda två individuella vägledningssamtal, men har särskilda huvudsakliga ansvarsområden så som sfi, vård och andra yrkesutbildningar. Studie- och yrkesvägledningen är organiserad lokalt inom verksamhetens lokaler och bedrivs i egen regi.

Bilaga 2: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska i vilken utsträckning den individuella studie- och yrkesvägledning som ges inför val av studier inom komvux ger elever och presumtiva elever förutsättningar för att göra väl underbyggda val av studier. Granskningen fokuserar på den individuella studie- och yrkesvägledning inför val av studier och den generella vägledningen som innebär hela den verksamhet som syftar till att eleven förbereds och planerar för sin framtid omfattas inte i granskningen. Granskningen avgränsas vidare till studie- och yrkesvägledning som ges inför val av studier på grundläggande och gymnasial nivå inom komvux.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om verksamheten uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Granskningens frågeställningar

För att uppfylla granskningens syfte ska följande frågeställningar besvaras:

1. I vilken utsträckning organiserar huvudman och rektor studie- och yrkesvägledning inför val av studier som utgår från elevernas behov och ger förutsättningar för väl underbyggda val av studier?
2. I vilken utsträckning arbetar studie- och yrkesvägledningen för att ge elever och presumtiva elever förutsättningar för att göra väl underbyggda val av studier?

Inom respektive frågeställning granskas huvudmannens arbete inom följande delar:

Huvudmans och rektors organisering av studie- och yrkesvägledning inför val av studier

- Planering och dimensionering av den individuella studie- och yrkesvägledningen utifrån elevernas behov
- Styrning och ledning av den individuella studie- och yrkesvägledningen
- Förutsättning för ändamålsenlig och aktuell kompetens

- Utformning av information om möjligheten till studie- och yrkesvägledning

**Arbetet med studie- och yrkesvägledning för att ge elever
förutsättningar att göra väl underbyggda val av studier**

- Elevers behov och förutsättningar
- Självkännedom och kännedom om utbildningsalternativ och arbetsmarknad
- Föreställningar kring kön, social eller kulturell bakgrund
- Formulering av mål med studierna

Bilaga 3: Författningsstöd

Huvudmans och rektors organisering av studie- och yrkesvägledning inför val av studier

2 kap. 8, 10, 29 och 34 §§ samt 4 kap. 3–5 §§ skollagen (2010:800)

Förordningen (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen (Lvux12), 1 Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, Utveckling av vuxenutbildningens verksamheter, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.2 Utbildningsval - arbete och samhällsliv, 2.4 Rektorns ansvar

Arbetet med studie- och yrkesvägledning för att ge elever förutsättningar att göra väl underbyggda val av studier

2 kap. 29 § skollagen

Lvux12, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.2 Utbildningsval - arbete och samhällsliv